

сежно расправља о односу Бахове музике и Лутерове теологије. Једном речју, пред нама је занимљива историја црквене музике Запада, иако то географско одређење није *expressis verbis* дато. У основи је Клаусенова жижа на музичком предању Запада. Као врлине ове књиге ваља истаћи ауторов покушај да опише динамику континуираног развоја музике, а не да арбитрарно доцира. Има ли се у виду да овакви исто-

ријски прегледи ретко настају, јер изискују широку историјску ерудицију и специјалистичку музиколошку компетенцију, онда су овакви компендијуми, макар и са незнатним дефицитима, добродошли, јер синтетизују многе аспекте у савременом изучавању историје црквене музике, о чему сведочи опсежна интернационална библиографија на крају ове књиге.

Зоран Андрић

Guy G. Stroumsa, *Das Ende des Opferkults : die religiösen Mutationen der Spätantike*

Aus dem Franz. von Ulrike Bokelmann. Mit einem Vorw. von John Scheid
Berlin : Verl. der Weltreligionen 2011
208 S. ; 18 cm
ISBN: 978-3-458-71036-3

Нова перспектива погледа на хришћанство у Римском царству

Гај Г. Струмза, *Крај кулша жривовања : религиозни преображаји у позној антици*

Зачуђујућа је чињеница да и они окужени антибогословским вирусом нису свесни да су део хришћанске револуције. Тако Ричард Докинс (Richard Dawkins), биолог еволуције, у својим јуришима на Бога, папу и Цркву не увиђа да форма његовог научног тежења има много заједничког са монотеистичким религијама. Француски филозоф Жил

Делез (Gilles Deleuze) је крајем деведесетих година у једној полемици против „демистификатора“ савремености писао: „Средњовековни Бог се кроз секуларни ветар распршио у свим правцима, не губећи при томе од свог формалног јединства и своје дубине. Наука, радничка класа, отаџбина, напредак, здравље, безбедност и демократија, социјализам

– листа је одвећ дуга – гласе видови његове појавности.“

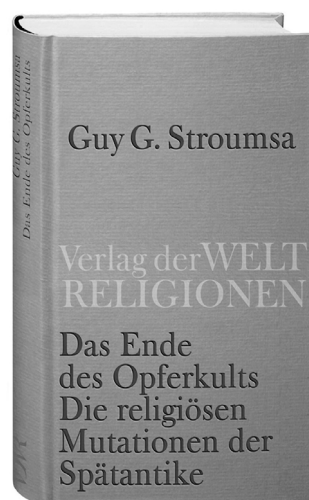
Како је у антици до те трансформације, односно тачније револуције, могло да дође, која је темељ савремене европске културе, може се читати у изванредно занимљивој књизи *Крај кулџа жрџивовања : релиџиозни преображаји у џозној антици* – Guy G. Stroumsa, *Das Ende des Opferkults : die religiösen Mutationen der Spätantike*, Verlag der Weltreligionen, Berlin 2011. Гај Г. Струмза је професор за монотеистичке религије у Јерусалиму и Оксфорду. У овој књизи су расправљани релиџиозни преображаји у првим столећима хришћанства, од Спаситеља до Мухамеда. Чињеница да се књига и мимо застрашујуће учености аутора са лакоћом чита, базира се на чињеници да је она састављена из серије предавања које је аутор држао у фебруару 2004. г. на Collège de France у Паризу. Миран тон и стил предавања доминира и мимо експлозивних релиџиозних тема. Тиме што је већ у наслову реч о мутацијама, а не о револуцији, полази аутору за руком да појам мутације који је преузет из дарвинистичке биологије примени у перспективи и погледу лаика.

Хришћанство има да захваљи своме јеврејском пореклу што је развило оквирне структуре у којима се оно као религија дефинисало, вели аутор. Јеврејско порекло (провенијенција) је по-

стојани елемент хришћанства који је у историји религије остао недовољно осветљен. Струмза се приближава овој чињеници опрезно и нијансирано. У случајевима када је једнозначно на делу игноранција хришћанске историографије, он вели са отменом уздржаном да је то можда почивало на језичким баријерама али да то није једини разлог.

Но, слаботи досадашњег тумачења не треба Струмза да тражи у рувкавцима хришћанске књижевности, већ на самом Collège de France. Он се може директно везати за предавања Мишела Фукоа на овом славном колеџу из 1981/82, о ерминевтици субјекта, која су се дотицала антике и хеленизма. Струмза ово поглавље насловљава „Нове бригае о самом себи“ и оно представља критику Фукоове теорије.

Струмза вели да је значајна тачка у хришћанству то што је религија фиксирана на једну књигу. Она је „религија књиге“ *par excellence*, као што је то случај у раном јудејству. Док се Платон уздржавао од писане речи, јер се она може неконтролисано ширити, дотле рани

хришћани проповедају обрт од усмене ка писаној речи.

Струмза вели да су Римљани разоривши Јерусалимски храм 70. г. након Христа изазвали „антрополошку револуцију“. Аутор њу види у чињеници да је култ жртвовања животиња тада био забрањен и тиме насилно проузрокована измена парадигми која се тек хришћанству приписује. Колективна свест почиње да се „индивидуализује“. Са друге стране, појединачне молитве и пост одмењују литургијске функције, а индивидуална побожност добија у етичкој дисциплини. Тај динамички отворени процес тече паралелно у хришћанским заједницама.

Струмза вели да хришћански светитељи зацело одговарају етичким узорима јеврејских пророка. Захваљујући томе што је хришћанство „религија књиге“, оно се могло пробити из локалних оквира и међа у универзалну религију. „Хришћанство је“, вели аутор, „освојило Римско царство јеврејским оружјем.“ Емфазу ауторових теза не морају делити сви, али се и мимо тога ова књига чита са добитком у сазнању, јер продире у неосветљене рукавце историје хришћанства и посматра га у његовом генетичком контексту.

Зоран Андрић

Robert Walz, *Vorbereitung auf das Martyrium bei Cyprian von Karthago : eine Studie zu Ad Fortunatum*

Reihe: Patrologia – Beiträge zum Studium der Kirchenväter – Band 27
Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien :
Lang-Ed. 2013

XII, 372 S. ; 22 cm, 600 g
ISBN: 978-3-631-63987-0

О једној новој књизи из серије
„Патрологија – студије за изучавање Светих Отаца“

Роберт Валц, асистент на Катедри за историју старе цркве и патристику на Универзитету у Вирибургу објавио је своју дисертацију о збирци све-

дочанстава (*testimonia*), супсупмираних под именом *Ad Fortunatum (de exhortatione martyrii)*. Овај спис, који постоји и у српском преводу – *Писмо Форшун-*